

»Tak si vendar ti tista muca, ki je zahajala v kaščo!« se je tudi materi posvetilo. »Sem le pravo mislila.« Tisti hip je pristopil še oče: »Lepo in po resnici povej, kako je šlo, sicer...!« in je pokazal na leskovko, ki je zrla izza ogledala nad omaro.

Tonček je moral povedati svoje sanje. Pa ne samo to. Tudi kako je bil on muca — pravi tatič. Kazen pa kljub temu ni izostala. Od tistega dne mati nikoli ni pozabila zakleniti kaščo in še manj trdno zapreti okno.

Jan Plestenjak

Mojca

Začadevje ni mesto in ni trg in tudi na zemljevidu ne najdeš tega zaselja. V globeli se tišči in skriva sedem hiš in da so še bolj odmaknjene hrupu in zijaalom, jih ovija divja trta, ki spomladi od samega veselja ozele in se čez poletje vrže preko sten na strehe, ovije dimnike in sili skozi odprta okna v stanovanja in prisluškuje prepirom, prijaznostim, otroškim zabavam in godrnjanju gospodinj, ki jim nagaja vročina, jih draži juha in so jim drva prevlažna. V jeseni se pa trta razjezi, megla ji preseda, hlad ji je odveč in takrat pordi ko puran in v svoji togoti odmetava list za listom. In glej, po stenah se stezajo le še njene kite. Vse so se zagrizle v zid, da se ti zdi, kot da so umrle.

V Začadevju bivajo ljudje, podobni ljudem iz vseh drugih krajev. Imajo svoje slabosti, vidne so pa tudi njihove čednosti. In kar je največ vredno, otroke imajo radi in pa živali. Od psa, gosi, kokoši, papige, kanarčka, veverice pa do kože in zajcev, vse najdeš v tem zaselju.

Mojca — to vam je bila gos in ne dekle — mi pa ne gre iz spomina. Izvalila se je pri gospe Tončki. Sicer je Tončka nastavila koklji šest gosjih jajc, toda glej čudo, samo eno živo bitje je prebilo lupino in se izmotalo na beli dan in že tisti trenutek odpiralo kljun in iskalo mlake, ki se v poslednjih zbira pod hišami v Začadenju. Ko je koklja spoznala, kako in kaj je z ostalimi jajci, je zapustila gnezdo in jela voditi edinčka s pravo kokoško ljubeznijo. Goska, ki ji je Tončka dala ime Mojca, je čudovito hitro rasla, da se ji koklja ni mogla načuditi. In ko so ob deževju mlake narasle, jo je Mojca, meni nič tebi nič, ubrala v mlake in brezskrbno plavala, se potapljala, medtem ko jo je koklja obupno klicala na »obrežju«, kajti v mlako si ni upala.

»Mojca, Mojca!« jo je zmerom klicala Tončka in Mojca se je privadila na lepo ime in na klic odgovarjala: kogá, kogá in se majala k svoji dobrotnici.

Mojca se je kar prekmalu izneverila svoji voditeljici; sama jo je ubirala po grapi, iskala tolmunov, koklja pa je zaostajala v gostem grmovju in jo milo, milo klicala: kok, kok, kok!

Mojca je bila edinka, edinke so pa navadno najbolj razvajene in zakaj bi Mojca ne bila. Tončka ji je posebej kuhala žgance iz otrobov, zeljnatih vseh in jo vselej ljubeznivo klicala k zajtrku, h kosilu in večerji. In glejte, Mojca se je že na prvi klic prizibala in po svoje pozdravljala ter iztegovala vrat proti gospodinji, odpirala kljun in goltala svoj: ga, ga, ga!

Tončka je bila že priletna. Njeni otroci so se razkropili po svetu in se oglašali le še s pismi in pozdravi na velikonočnih razglednicah. Moža od jutra do večera ni bilo iz službe in tako je sirota samevala v zeleni hiši in negovala svojo Mojco, se z njo pogovarjala in pravijo, da sta se dobro razumeli. In nič čudnega! Mojci kurja družčina ni bila vseč in osamljenka se je še bolj oprijela osamljenke Tončke. Nič več se ni oddaljila preveč od hiše in če je Tončka morala k sosedu, jo je Mojca spremljala in če je jela zaostajati, je zagagala očitajoče pa nekam otožno, kot bi hotela reči: »Kaj si pozabila name?«

Začadevje nima cerkve in tudi ni upati, da bi jo dobilo. Siromaščina bi ne zmogla žrtev, ki bi bile potrebne za zidavo. Toda Začadevje ima lepo kapelico Matere božje. Pred kipom, ki ga varujejo pred hudobneži železna vrata, je klečalnik in tam vidiš premnogokrat skrušene žene in dekleta, ki prosijo Mater za pomoč. Tudi Tončka je vsak dan hodila k tej kapelici in po cele ure preklečala, se pogovarjala z Materjo božjo in zdaj in zdaj pogladila Mojco, ki je čepela poleg svoje gospodarice. »Mojca, kje je Mati božja?« jo je izpraševala; Mojca pa je stegnila vrat in ga prenesla skozi mrežo vrat, kot bi hotela reči: »Glej jo, kako naju ljubeznivo gleda!«

In tako sta z Mojco romali h kapelici, v trgovino, v hrib, počivali na klopeci in se utrujeni vračali. Mojca se je debelila. Tončka se pa kar vidno starala. Korak ji je zastajal, da je Mojci kar dobro delo in tudi daleč od hiše se ni več napotila. Tudi to je bilo Mojci vseč, saj je bila predčudno zavaljena. Nogi sta se ji šibili in zanašalo jo je na desno in na levo.

Toda h kapelici sta romali vsak dan, če ne dvakrat, pa vsaj enkrat.

»Ona mi bo pomagala!« se je tolažila Tončka, ko ji je kri udarjala v glavo in ji je vročina stiskala grlo, da je komaj dihala.

Moža je zaskrbelo, toda skrb je varno skrival, da bi je ne razgalil pred ženo.

»Odpočij se! Dovolj si se nagarala. Še ta teden ti priskrbim pomagalko!« jo je ogovarjal, ona se pa branila; Mojca je le zagagala: ga, ga, ga, kot bi hotela reči: prav, prav, prav!

»Mojca, Mojca, kaj bo z menoj?« je tarnala Tončka in se jela zapirati v hladno sobo, da bi si umirila kri, ki ji je tiščala v glavo.

»Joj, joj!« je tarnala. »Danes ne bom mogla h kapelici.«

Mojca je s kljunom trkala na vrata in klicala: ga, ga, ga. Toda vrata se ji niso odprla. Tončka je zadremala, a to dremanje je bila le nekakšna omotica.

»Ga, ga, ga!« se je razlegalo po Začadevju. Mojca se je zibala proti kapelici, se zaletavala, spenjala vrat, da bi pospešila korak.

Na klečalniku šele si je oddahnila. Vrat je stegovala proti votlini, kjer je delila milosti Mati božja, in kot bi hotela Priprošnjico prositi za zdravje gospodarice, vztrepetavala s perutmi in vzklikala: »Ga, ga, ga!«

Tončka se je predramila. Vse tiho je bilo okrog nje, pripeka je pojenjala in kar odleglo ji je.

Odprla je duri, da bi nakrmila Mojco, toda Mojce ni bilo.

»Le kam jo je ucvrla?« se je izpraševala Tončka, lezla na vrt in ob ograji prisluškovala. Tam izpod klanca je zamolklo odmevalo: »Ga, ga, ga!«

»Hentajle, kam jo je zaneslo!« se je hotela pojeziti Tončka, no, pa jeza ji je bila odvratna in je samo sebe pokarala. »Brigala bi se zanjo!«

Zavila je po klanecu in mimo studenca proti kapeli. Na klečalniku je čepela Mojca, frfotala s perutnicami in stegovala in krčila vrat ter gagala.

»Mojca!« jo je poklicala Tončka. Ni se zganila.

»Mojca!« Šele tedaj se je predramila, spoznala je glas svoje gospodarice. Skobacala se je s klečalnika in se jela motati okrog svoje dobrotnice.

»Ga, ga, ga!« Skoraj očitane je zaslutila v teh krikih.

»Pridna, pridna!« jo je gladila Tončka. »Zame si prosila!« Mojca pa je odgovarjala: »Ga, ga, ga!«

*

Vsak dan enkrat, če ne dvakrat, je romala Mojca h kapelici. Tončka ni več mogla, komaj da je zlezla čez hišni prag. »Mojca, namesto mene pojdi!« jo je ogovarjala, Mojca se je pa razčopirila, češ kaj pa je meni ta pot: »Ga, ga, ga!« in: ga, ga, ga se je razlegal po vsem Začadevju in pri votlini dobival še presunljivejši odmev.

*

Tončka je ležala med svečami. Jesenske rože so se stezale k izmučenemu, dotrpelemu truplu in divja trta je s svojimi krvavimi očmi trepetala izza okenskih okvirov.

Tončkin mož je sedel na stolu in nepremično zrl v izsušena lica svoje žene in preslišal Mojco, ki se je prizibala prav do odra, prečudno stegovala vrat in zategnjeno, skoraj jokavo kričala kar venomer: »Ga, ga, ga!« Hotela je še videti svojo gospodarico, zahotelo se ji je njenega glasu: »Mojca, Mojca, Mojca!« Tako mehko je znala poklicati samo Tončka.

Mož se še ozrl ni. Ni je čul! Mrliška čuvajka pa je jela otepavati z rokami in poditi Mojco. Brcala jo je in ji tiho ukazovala: »Marš, marš!« Mojca se je otepala, branila, zagagala še bolj zategnjeno, končno se je pa le znašla pred vrati.

Nič se ni pritaknila hrane, še za žgance, ki jih ji je po Tončkinem navodilu skuhal pomagalka, se ni zmenila.

»Ga, ga, ga!« se je zibala proti kapelici. »Ga, ga, ga!« se je razlegalo tudi v molitve pogrebcev, ki so spremljali Tončko po klanecu in se ustavili pri kapelici.

Tončkin mož je šele takrat zaslišal Mojcin glas. »Sirota!« je zavzdihnil in spet so ga zalile solze. In ko so pogrebci že izginili za gričem in je utihnila tudi molitev, je pa Mojca venomer hripavo, izmučeno kot iz praznih pljuč kričala: »Ga, ga, ga!« Čepela je na klečalniku pred Materjo božjo in

se ni premaknila, tudi če so jo paglavci podili.

Mož, ki ga je žalost preveč potrla, se je ni spomnil tisti dan, pomagalka je pozabila nanjo, preveč je imela opravkov s pospravljanjem.

»Joj, kje je pa Mojca!« je zaskrbelo moža drugo jutro.

»Pojdem pogledat!« je malomarno odgovorila pomagalka, pogledala v kurnik, v drvarnico, oblezla grapo, pa je ni našla.

»Ni jel!« je revsnila, kot bi hotela reči: Žival je dovolj pametna, bo že našla pot domov.

»Še h kapelici pojdi!« ji je ukazal mož in zbolelo ga je, ker se je tako malo brigala za Mojco.

Pomagalka jo je našla mrtvo. Stegnjena je ležala na klečalniku in stegnjeni vrat je visel čez mrežo vrat. Oči so ji bile odprte in nepremične.

»Nate!« jo je vrgla pomagalka pred moža. In ta se je zjokal ob spominu na ženo in ob spominu na žival, ki je ljubila svojo gospodarico do smrti.

Dobrotnikov konj

(Češki spisal K. F. Zakoucky.)

Znani poljski narodni junak in vojskovodja Kosciuszko je živel na Švicarskem v izgnanstvu. Nekoč je hotel poslati svojemu znancu, nekemu knezu v Soloturnu, nekoliko steklenic izbranega vina. Najel je za to nekega mladeniča in mu posodil tudi svojega konja. Po poti je srečal tega mladeniča star berač in ga prosil miloščine. Konj se je takoj ustavil. Ker pa ni imel mladenič nič denarja s seboj, je konja pognal dalje. A ni ga mogel spraviti z mesta. Ker ga konj nikakor ni hotel ubogati, mladenič ni vedel, kaj bi počel. Končno se vendarle nečesa domisli. Seže v žep in položi roko v beračev klobuk, kakor da bi mu dal miloščino. Takoj se je konj napotil dalje, ne da bi ga bilo treba pognati. To je moral mladenič na poti še nekajkrat ponoviti.

Ko se je vrnil s pota, je pripovedoval staremu junaku o vseh težavah in neprilikah, ki jih je imel na poti. Tudi čudno obnašanje konja je omenil. Stari vojskovodja mu je pojasnil, da ni še nikdar, kar je živ, odrekel kakemu revežu svoje pomoči. Njegov zvesti konj se je na dokaze Kosciuszкове darežljivosti tako navadil, da se je vedno pred vsakim beračem ustavil in čakal, da mu gospod podeli miloščino. Tako je bilo tudi tedaj, ko se je slavni vojskovodja napravljal na boj in je imel za izkazovanje milosrčnosti le malo časa.

Prevel R. Ž.